

Міністерство освіти і науки України
Національний університет Києво-Могилянська академія
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

Освітній ступінь – бакалавр

на тему: *«Валютний курс: сутність, види та основні чинники, що його визначають»*

Виконала: студентка 4-го року навчання

Спеціальності

051 економіка

Бура Анастасія Олександрівна

Науковий керівник:

Професор,

Мельник Олексій Михайлович

Рецензент

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою

Секретар ЕК

Київ – 2022

ЗМІСТ

Вступ	2
Розділ 1. Валюта та валютні відносини	5
1.1. Гроші: сутність та функції	5
1.2. Валюта: сутність, види та класифікація	6
Розділ 2. Еволюція валютної системи	9
2.1. Сутність, складові елементи та функції	9
2.2. Види валютних систем	10
2.3. Історія розвитку світової валютної системи	11
Розділ 3. Валютний курс у сучасних умовах	18
3.1. Сутність та види	18
3.2. Види валютних курсів (або режими курсоутворення)	19
3.3. Чинники, що впливають та визначають валютний курс на сучасному етапі	22
Розділ 4. Особливості формування валютного курсу в Україні	27
4.1. Особливості динаміки валютного курсу гривні в Україні	27
4.2. Визначення та аналіз факторів, що впливали на валютний курс гривні в Україні (2005-2021 рр.)	29
Висновки	38
Джерела	46

Вступ

Актуальність дослідження зумовлена трьома причинами.

По-перше, вивчення даної теми сприяє прогнозуванню руху майбутнього валютного курсу та розумінню наслідків його зміни щодо міжнародної торгівлі, наявності та використання валютних резервів, а також визначення економічної політики країни.

По-друге, дане дослідження завжди було актуальним, зважаючи на те, що економічна наука не знає напевно, як утворюється та функціонує валютний курс на різних етапах розвитку економіки країни.

По-третє, дослідження валютного курсу сприяє розумінню наслідків економічної кризи у разі її настання та методів боротьби з ними.

Особливо актуальне вивчення та прогнозування даної тематики наразі для України та світу: в Україні одним із наслідків війни є різке зменшення міжнародної економічної діяльності та скорочення обсягу величин платіжного та, зокрема, торгового балансу, також, різке падіння української гривні — з 27,95 грн за 1 доллар 10.02.2022 до 39 грн за 1 доллар 5 березня (вказаний курс продажу гривні в обмінниках); у світі — через наслідки значної емісії провідних валют в період 2020-2021 років через пандемію Covid-19.

Мета: дослідження валютного курсу як економічного явища, виявлення факторів, від яких він залежить, та вивчення специфіки курсоутворення та динаміки валютного курсу в Україні.

Завдання роботи: опис таких явищ як валюта, валютні відносини, валютна система та їх еволюції, вивчення місця валютного курсу в міжнародній економіці та торгівлі, дослідження особливостей формування валютного курсу в Україні (на прикладі курсу USD-UAH).

Об'єкт: валютний курс.

Предмет: Сутність, види та основні чинники, що визначають

валютний курс в сучасній Україні

Методи: метод порівняння, синтезу, аналізу, системний, описово-аналітичний підходи економіко-математичного аналізу, спостереження, порівняння, рахунок, вимірювання, узагальнення, формалізація, аналогія, моделювання, ранжування. Інструментами дослідження стали також методи узагальнень, статистичного, історичного та логічного аналізу, використання методів економетричного аналізу — кореляційного та регресійного.

Інформаційна база складається з вітчизняних та іноземних першоджерел, присвячених розглянутій проблематиці. Головними авторами робіт, які були використані під час написання кваліфікаційної роботи, стали Савлук М.І., Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф., Глущенко С.В., Іжевський П.Г., Кошонько О., Александрова М.М., Маслова С.О., Божидарнік Н.В., Божидарнік Т.В., Мозговий О.М., Оболенська Т.Є., Мусієць Т.В., Румянцев А.П., Голюк В.Я., Тонких О.Г., Стечишин Т.Б., Малахова О.Л.

Ключові слова: гроші, платіжний засіб, валюта, конвертованість валюти, національна валюта, іноземна валюта, валютна система, монометалізм, біметалізм, золотий стандарт, валютний курс, валютний паритет, адміністративний та ринковий режими, фактори утворення валютного курсу, попит та пропозиція валюти, валютний ринок, гривня, валютний курс USD-UAH.

РОЗДІЛ 1. ВАЛЮТА ТА ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ

1.1. Гроші: сутність та функції

Для визначення суті поняття «валюта» необхідне розуміння поняття «гроші». Сутність та використання грошей цікавило людство ледь не завжди, згадки про феномен грошей з'являються ще у Давній Греції, у роботах Арістотеля та Платона.

«Гроші» — це специфічний товар, що має властивість обмінюватися на будь-який інший товар, тобто є загальним еквівалентом.

Природа грошей як загального еквівалента визначається передусім їх походженням, вони виникли внаслідок стихійного виділення із безлічі товарів одного, найбільш придатного за своїми фізичними властивостями виконувати роль загального еквівалента. Також, гроші по своїй суті є товаром, що визначається їх місцем у товарних відносинах. Гроші також можуть розглядатися як безпосередньо гроші і як капітал, при їх застосуванні у сфері інвестування» [1, с. 10].

Функція грошей — це певна діяльність грошей, яка обслуговує рух вартості в процесі суспільного відтворення. Більшість економістів погоджується з тим, що гроші мають 5 функцій (проте погляди на них різняться):

- *міра вартості* — через гроші визначається ціна, чи мірі цінності економічного блага. Є різні погляди на цю функцію, пов'язані з «вираженням» ціни та її «вимірюванням», адже і те, і те досягається шляхом порівняння з чимось більш об'єктивним, тобто має бути еталон, відносно якого відбувається порівняння. Різні економічні школи мають різні погляди на сутність цього стандарту порівняння;
- *засіб обміну (засіб обігу)* — це функція, в якій гроші забезпечують їхній обіг та виступають посередником в обміні товарів. Відома

формула Т-Г-Т (товар-гроші-товар) стосується саме цієї функції. Цю функцію виконують реальні гроші. Вищезазначені перші дві функції тісно взаємопов'язані;

- *засіб платежу* — це функція, яка виникає у кредитно-депозитній системі, де можливі відстрочені розрахунки. Тут гроші забезпечують погашення боргових зобов'язань, часто скореговані (наприклад, на відсоток, під який був наданий кредит);
- *засіб накопичення* — функція, яка виникає при випадінні грошей з обігу, для використання їх купівельної спроможності у майбутньому. Є умовою нормальної роботи ринкової економіки;
- *світові гроші* — функція грошей, яка забезпечує вихід грошей за межі національної економіки та порівняння їх з грошима інших економік шляхом порівняння купівельних спроможностей грошей різних країн. При такому їх порівнянні виникає феномен «**курсу валют**» [2, с.20].

1.2. Валюта: сутність, види та класифікація

Валютою (від італ. *valuta* — вартість) називають законодавчо визначену грошову одиницю (у будь-якій формі: паперові гроші, монети, казначейські білети, тощо) певної країни, яка обслуговує міжнародні економічні відносини і використовується як міжнародний засіб обігу і платежу.

«Поняття «валюта» використовується в трьох значеннях:

- 1) грошова одиниця певної країни;
- 2) грошові знаки іноземних держав, а також кредитні та платіжні засоби, виражені в іноземних грошових одиницях і використовуються в міжнародних розрахунках — іноземна валюта;
- 3) умовна міжнародна (регіональна) грошова розрахункова одиниця або платіжний засіб» [3, с. 146].

«Унікальність валюти полягає у тому, що цей вид грошей виник не просто еволюційно, паралельно з розвитком товарно-грошових відносин, а встановлюється і визначається владою певної країни примусово для загального використання на певній території. На певному етапі та рівні розвитку суспільних відносин відбулася узурпація прав та функцій щодо випуску та визначення форм грошей у країні. Через це національні гроші отримують валютний курс, який визначається шляхом їх порівнянні з іншими валютами, та на рівні закону ці гроші визнаються обов'язковими до приймання в усіх видах національних платежів» [4, с. 11].

Таблиця 1.

Класифікація валют

Критерій	Види валют
1. За статусом валюти	Національна, іноземна, міжнародна, регіональна, євровалюта
2. Щодо валютних запасів країни	Резервна та інші валюти
3. За режимом застосування*	Вільно конвертована, частково конвертована, неконвертована
4. За видами валютних операцій	Валюта платежу, валюта кредиту
5. Щодо курсів інших валют	Сильна (тверда), слабка (м'яка)
6. За матеріально-речовою формою	Готівкова, безготівкова
7. За принципом побудови	«Кошикового» типу**, звичайна

Джерело [5, с.308]

* За режимом застосування валюта поділяються на такі види:

- вільно конвертована (ВКВ) — валюта вільно та необмежено обмінюється на інші іноземні валюти, є резервною валютою для центральних банків інших країн;
- частково конвертована — національна валюта країни, в якій використовують валютні обмеження для резидентів та/або за окремими видами обмінних операцій (наприклад заборона продажу товарів за кордоном за національну валюту);
- неконвертована (замкнута) — національна валюта, яка функціонує лише в межах однієї країни; існує офіційна заборона на її обмін на інші іноземні валюти.

******Валюти «кошикового типу» — це ті валюти, які входять в кошик спеціальних прав запозичення (СПЗ, англ. Special Drawing Rights), тобто складаються з декількох інших валют. СПЗ — *колективна* валютна одиниця МВФ, міжнародна умовна та безготівкова розрахункова одиниця, яка використовується країнами МВФ для порівняння курсів нацвалют, регулювання міжнародних платежів, вирівнювання платіжних балансів країн членів МВФ, тощо. СПЗ була запроваджена міжнародним валютним фондом на базі Ямайської валютної системи у 1970 році як кошик з 5 валют: долар США, французький франк, німецький франк, японська єна та британський фунт. Наразі кошик СПЗ переглядається кожні 5 років (для перевірки, чи відображає вона значення валют у світовій фінансовій системі) та складається з євро, долара США, китайського юаню, британського фунта та японської єни [5, с.310].

Розділ 2. Еволюція валютної системи

2.1. Сутність, складові елементи та функції

Економічні, політичні та інші зв'язки між країнами призводять до створення більш зручної системи валютного обігу. Таким чином, «організаційно-правова форма реалізації валютних відносин у межах певного економічного простору називається **валютною системою**. Ці межі збігаються з межами відповідних валютних ринків. Тому валютні системи теж поділяються на три види: національні, міжнародні та світову. Збіг меж окремих валютних ринків і валютних систем забезпечує їх внутрішню єдність: ринок створює економічну основу для системи, а система є механізмом забезпечення функціонування і регулювання ринку» [1, с. 282].

В умовах глобалізації та тісних зв'язків між країнами, валютна система відіграє все більшу та більшу роль. «Вона здійснює безпосередній вплив на економічне становище країни: темпи зростання виробництва та міжнародного обміну, на ціни, заробітну плату тощо. Від ефективності валютного механізму, рівня втручання державних та міжнародних валютно-фінансових організацій в діяльність валютних, грошових та золотих ринків багато в чому залежить економічний розвиток, зовнішньоекономічна стратегія економічно розвинутих країн. Зростання вагомості валютної системи примушує економічно розвинуті країни удосконалювати старі та шукати нові інструменти та методи державного регулювання валютної сфери на національному та наднаціональному рівнях» [6].

Складові валютної системи:

- національна валюта;
- умови конвертованості валюти;
- режим валютного курсу;

- механізм валютного регулювання і контролю (у ширшому розумінні — валютна політика в країні) [4, с. 54].

Функції валютної системи:

- сприяння розвитку товарообмінних операцій;
- встановлення правил та механізмів для забезпечення співвідношень між національними грошовими системами різних країн;
- здійснення платежів для виконання угод;
- забезпечення стійкої одиниці вартості та стандарту відкладених платежів [10, с. 13-15], [21, с.367].

2.2. Види валютних систем

Як уже було зазначено, валютні системи поділяються на: національні, міжнародні та світову.

«Національна валютна система — це форма організації валютних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти країни.

Міжнародна або регіональна валютна система — це договірно-правова форма організації валютних відносин між групою країн.

Світова валютна система — це форма організації міжнародних валютних (грошових) відносин, що історично склалася і закріплена міждержавною домовленістю» [7, с.36].

Світова система, зазвичай, розглядається якнайдетальніше, адже вигляд та зміст світової валютної системи безпосередньо впливає на всі регіональні та національні. Існують певні завдання валютної системи, згідно з якими вона видозмінювалася для задоволення потреб суспільства на кожному з етапів.

Завдання світової валютної системи:

- ефективно та безпечно опосередкування платежів за експорт та імпорту товарів, послуг, капіталу та інших типів міжнародної діяльності;
- створення сприятливих умов для розвитку виробництва та міжнародного поділу праці;
- забезпечення безперебійного функціонування економічної системи та вільного підприємництва.

Ключові вимоги для успішного функціонування світової валютної системи:

- *Забезпечення відповідної ліквідності.* Для цього необхідні офіційні резерви в руках уряду країн, які приймають участь у міжнародній торгівлі. Також ця умова стимулює комерційні банки, які діють в якості інвалютних дилерів, мати достатні валютні резерви для забезпечення потреб приватного сектору.
- *«Існування механізму вирівнювання (регулювання).* Ця мета потребує, щоб окремі країни проводили економічну та фінансову політику, яка б сприяла підтриманню збалансованої міжнародної системи платежів; фінансові механізми забезпечували регулювання платіжного балансу; уряди сприяли збереженню рівноваги на ринках іноземної валюти.»
- *«Впевненість у міжнародній грошовій системі.* Створює та підтримує довіру фірм та інвесторів до системи» [7, с.32; 20, с.246]

2.3. Історія розвитку світової валютної системи

Формування першої світової валютної системи відбулося у 1867 році. До цього часу валютно-грошові відносини відбувалися хаотично та відрізнялися за багатьма критеріями. Звісно, першими давніми «міжнародними» грошима були предмети розкоші (шовк, хутро, зброя і т.п.), але це були більшою мірою бартерні розрахунки, а не гроші. А у

подальшому, коли грішми стали дорогоцінні метали, спочатку такі як бронза та мідь, а потім золото та срібло, валютна система почала стрімко розвиватись та набувати ознак світової.

До XIX ст. були поширені дві міжнародні валютні системи — система *монометалізму* та система *біметалізму*. Перша характеризується обігом монет з одного металу, як правило, золота чи срібла, друга — одночасним обігом двох металів (золота та срібла). Існує 2 форми біметалізму: *паралельна* та *подвійна*. При першому варіанті не встановлюється контроль над імітуванням монет із двох металів, при другому він встановлюється, дотримуючись певного вагового співвідношення між цими металами.

У більшості країн в кінці XIX ст. срібний монометалізм і біметалізм було замінено золотим монометалізмом. Його різновиди: золотомонетний, золотозливковий, золотодевізний стандарти.

З 1820 року поступово по всьому світу починає встановлюватися *золотий стандарт* як тверде співвідношення обміну між банкнотами та золотом. Вартість однієї грошової одиниці визначалася у чистому золоті. При цьому емісійні банки зобов'язувалися обмінювати паперові гроші на золото [4, с. 39-41]. Це створило передумови для появи світової валютної системи, яка б охоплювала не лише окремі регіони, а весь світ. І саме тому першою світовою валютною системою вважається Паризька валютна система.

1. Отже Паризька валютна система почала формуватись з 1867 р. і отримала назву *системи золотомонетного стандарту*. Вона сформувалася стихійно після промислової революції. Характеристики цієї валютної системи такі:
 - вона визнає золото єдиною формою світових грошей;
 - вводиться золотомонетний стандарт — класична форма золотого монометалізму, передбачає вільний обіг золотих монет і виконання золотом *всіх* функцій грошей;

- немає відмінностей між національною та світовою грошовими системами;
- одночасно функціонує золота та кредитно-паперова грошова система — банкноти, які мають свій золотий «вміст», тобто легко конвертуються у золото.
- курс валют встановлюється на основі їхнього золотого вмісту, режим вільно плаваючий, але в певних паритетних рамках. Якщо рамки порушувалися, розрахунки відбувалися у золоті.

На початку ХХ століття ця валютна система зазнає поступового руйнування через те, що золоті запаси зростали та накопичувалися повільніше, ніж розвивалася економіка та зростали обсяги економічних благ, також використання золота як предмету розкоші та засобу розрахунку призвело до накопичення його у громадян та виведення його з обігу. Через це складалося нерівне становище різних країн з причини різних золотовидобувних можливостей країн.

2. На заміну системи золотомонетного стандарту приходять *Генуезька* валютна система, яка має два періоди формування:

а) 1922–1933 рр. — *золотозливковий стандарт* — перехідна форма золотого стандарту, в якій банкнота досі має вміст золота, але обміняти банкноти можна тільки на золоті зливки вагою більше за 12,4 кг.

Характеристики цієї форми золотого стандарту:

- розмін банкнот на золото відбувалось контрольовано на підставі попередньо визначеної суми грошей, яка підлягає обміну на певні вагові зливки золота;
- фізичні особи не могли розмінювати кредитно-паперові гроші на золото;

- випуск золотих монет припинився, золото в середині країн перетворилось на предмет розкошу. Натомість в обігу з'являються білонні монети (ті, в яких сума металу не дорівнює номіналу);
- співвідношення обміну валют різних країн і далі здійснюється за вмістом золота;
- збережено золоті паритети, конверсія відбувається через основні (США, Великобританія, Франція) та іноземні валюти (більше 30 країн).

б) 1933–1944 рр. — *золотодевізний стандарт* — який базувався на золоті та провідних валютах світу (долар, фунт стерлінгів, франк). *Девізи* — платіжні засоби в іноземній валюті, призначені для міжнародних розрахунків. Характеристики цієї валютної системи такі:

- в обігу — банкноти, білонні монети та девізи: чеки, векселі тощо — все, чим можна розраховуватися за межами країни;
- наслідком попереднього є зняття обмежень золотозлиткового стандарту, але з'являється залежність від більших національних економік, відбувається створення «*валютних блоків*» — угруповань країн на основі валютно-економічного домінування держав-очільників блоку, шляхом прикріплення до їхньої валюти валют країн-учасниць блоку.

Таблиця 2.

Класифікація валютних блоків періоду золотодевізного стандарту

<i>Назва блоку</i>	<i>Рік утворення</i>	<i>Склад</i>
Стерлінговий	1931	22 країни британської співдружності, <i>окрім</i> Канади, Ньюфаундленда та Гонконгу

Доларовий	1933	США, Канада, країни Латинської Америки
Золотий	1933	Франція, Бельгія, Нідерланди, Швейцарія, потім — Італія, Чехо-Словаччина, Польща

- курс валют досі встановлюється за вмістом золота, але є обмеження у вигляді міжнародних паритетів. Конвертуються валюти через девізи — валюти провідних країн світу;
- національні кредитно-паперові гроші стали використовуватись як міжнародні платіжно-резервні кошти;
- валютне регулювання відбувається за рахунок активної зовнішньої політики;
- між I та II Світовими війнами не є визначеною світова резервна валюта, за що конкурували долар та стерлінг.

Під час Другої світової війни всі валютні зони припинили діяти [8].

3. Генуезька світова валютна система зазнає реформації через початок Другої світової війни і у 1944 році створюється *Бреттон-Вудська* валютна система або система *золотовалютного стандарту*. Характеристики цієї форми золотого стандарту такі:

- долар США — єдина резервна валюта, розмінна на золото у співвідношенні $35\$ = 1$ тройській унції золота, тобто долар = 31,1035 г чистого золота;
- у міжнародних розрахунках діє долар і золото, останнє й надалі використовують як міжнародний платіжний і резервний засіб;
- існують валютні паритети, виражені у доларах, зафіксовані у Міжнародному валютному фонді, їх зміна могла відбуватися тільки із санкцій МВФ, що траплялося дуже рідко;

- створені МВФ та МБРР (міжнародний банк реконструкції та розвитку), Світовий банк як органи міждержавного валютного регулювання: для стабілізації курсів валют країн-учасниць (валютні інтервенції), для вирівнювання їхніх платіжних балансів та полегшення інвестування;
- функції світових грошей залишалися за золотом, але масштаби використання у міжнародних відносинах і роль регулювання суттєво зменшилися;
- ринкові курси валют зобов'язані відхилятися від фіксованих доларових паритетів не більш як на 0,75 %. У разі значних відхилень національні банки зобов'язуються шляхом купівлі / продажу валюти відновити співвідношення курсів. Всі валюти міцно "прив'язуються" до долара США, а через нього — до золота;

Поступово долар витіснив золото з обороту і Бреттон-Вудська валютна система перетворюється на світову систему виключно валютного стандарту.

4. У 1979 році на заміну попередній світовій валютній системі приходить *Ямайська* валютна система або *система виключно валютного стандарту*, яка функціонує і дотепер. Характеристики цієї світової валютної системи такі:

- закріплюється демонетизація золота, воно стає звичайним товаром, предметом розкошу;
- проте, золото має високу ліквідність, через що країни продовжують мати золотовалютні резерви;
- золотий монометалізм замінюється валютним стандартом;
- створення кошику світових валют — СПЗ (SDR), який в перспективі мав стати основою паритетів і курсів валют та основним платіжно-розрахунковим засобом;

- для міжнародних розрахунків використовується долар США;
- країни отримують право вибору щодо визначення валютного режиму;
- посилюється міжнародне регулювання під егідою МВФ;
- країни-члени МВФ вдавалися до взаємодопомоги з метою пом'якшення кризи валют окремих держав.

Підвидом світової Ямайської системи є так звана Європейська валютна система, яка є міжнародною. Вона зберігає всі характеристики Ямайської системи, але додається:

- запровадження на період 1994-1998 рр. на рівні європейського регіону валюти «екю» — прототипу майбутньої валюти «євро»;
- з 1999 р. запроваджується валюта «євро»;
- на противагу доларовому блоку, створюється *єврозона*, яка поступово збільшується: у 1998 року до єврозони вступили: Австрія, Бельгія, Німеччина, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Фінляндія і Франція, у 2001 — Греція, у 2007 — Словенія, з 2011 по 2014 — країни Балтії [9].
- створюється "Загальний європейський ринок" з метою стабілізації валютних курсів і стимулювання інтеграційних процесів та на противагу експансії долара до Європи.

[4, с.39-41; 7, с.40].

Розділ 3. Валютний курс у сучасних умовах

3.1. Сутність та види

Словосполучення «валютний курс» має два значення.

1. Валютний курс — мінова вартість національної грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни. Важливо, що це не технічний коефіцієнт перерахування, а саме *ціна* грошової одиниці.
2. «Валютний курс — коефіцієнт перерахунку однієї валюти в іншу, що визначається співвідношенням попиту та пропозиції на валютному ринку» [7, с.23].

Важливий чинник визначення різних валютних курсів — паритет купівельної спроможності різних валют.

«Валютний паритет — співвідношення між двома валютами, яке встановлюється у законодавчому порядку на підставі офіційного вмісту: спершу — золота в одиниці валюти, або нині — СПЗ (спеціальних прав запозичення) чи однієї зі світових твердих валют (чи кошика валют). Він є підставою для визначення валютного курсу»

Валютний курс є основною категорією, використовуваною в зовнішньоекономічній діяльності. «Основна роль валютного курсу пов'язана з необхідністю конвертації одних грошових одиниць в інші для здійснення міжнародних операцій. Валютний курс необхідний:

- 1) для обміну валют при торгівлі економічними благами, забезпечення руху капіталів і кредитів;
- 2) для порівняння цін на світових товарних ринках та вартісних показників різних країн;
- 3) для періодичної переоцінки рахунків фірм, банків, урядів і фізичних осіб в іноземній валюті» [5, с. 310].

З поняттям валютного курсу найтісніше пов'язані поняття *котирування* та явище *конвертованості* валюти.

Котирування — визначення курсу валют: продавець вказує свій курс, за яким продається валюта, покупець — свій, за яким купується валюта.

«Конвертованість валюти — це здатність резидентів та нерезидентів вільно обмінювати національну валюту на іноземну і використовувати іноземну валюту в угодах з реальними і фінансовими активами. За цим критерієм валюти поділяються на вільно-, частково-, та неконвертовані»

Типи конвертованості валюти:

- «Внутрішня (резидентська) — це можливість обміну національної валюти на іноземну для резидентів даної країни.
- Зовнішня — відбувається за умови, що в країні надано можливість обміну національної валюти на іноземну тільки нерезидентам.
- Поточна — це можливість обміну для здійснення платежів за поточними статтями платіжного балансу (торгівля, транспортування, туризм).
- Капітальна — це конвертованість за капітальними статтями платіжного балансу (рух інвестицій, кредитів і т. п.). Перехід до капітальної конвертованості, як правило, відбувається через деякий час після введення поточної конвертованості» [7, с. 25].

3.2. Види валютних курсів (або режими курсоутворення)

Курсоутворення — процес визначення курсу валют. Фактично, часто поняття «режимів курсоутворення» та «видів валютних курсів» вживаються синонімічно. Проте, у більш специфічному значенні, режимів курсоутворення виділяють два: *адміністративний та ринковий*.

Адміністративний режим — це наявність диференційованих курсових співвідношень валют за різними видами операцій, товарними групами та регіонами. Такий режим використовується як стабілізаційний

захід в умовах кризи для зниження рівня інфляції та для накопичення золотовалютних резервів. Введення адміністративного режиму є тимчасовим кроком на шляху до нормалізації економічної ситуації в країні та переходу до ринкових умов курсоутворення. Уперше такий режим стали застосовувати під час економічної кризи 1929–1933 рр. після відміни золотого монометалізму та при введенні валютних обмежень.

Прикладом адміністративного режиму є **множинний** — режим, за якого існує офіційний валютний курс та паралельні (міжбанківський, реальний, який є в обмінниках, міжнародний, «чорний»)

Ринковий режим — режим, за яким курс валют встановлюється під дією попиту та пропозиції на ринку грошей. Виділяють три види ринкових режимів курсоутворення [8, с. 98].

1. **Фіксований** валютний курс — режим, при якому уповноважені державні органи (частіше за все, центральний банк) встановлюють фіксований рівень співвідношення між національною та іноземною валютами, що передбачає підлаштування монетарної і валютної політик з метою підтримки твердого паритету національної валюти щодо іноземних валют. Цей режим не є поширеним наразі в світі, адже дуже складно утримувати паритет незмінним в умовах постійних глобальних змін. На даний момент найбільші країни, що мають режим фіксованого валютного курсу такі: Бахрейн, Куба, Об'єднані Арабські Емірати, Гонконг, Ліван, Панама, Катар [12].
2. **Плаваючий (гнучкий)** валютний курс — режим, при якому втручання держави в процес курсоутворення обмежене, формування курсу валют відбувається під впливом попиту і пропозиції та використання ринкових важелів впливу. Передбачається повне невтручання держави у процес курсоутворення, основним фактором впливу на валютний курс є приватний попит та визначається він на основі ринкової кон'юнктури.

Існує «класичний» ринковий, вільно плаваючий курс (описаний вище) та **керований плаваючий курс**. Зараз останній — найбільш поширений режим у світі, в якому центральний банк наглядає за курсоутворенням і в екстрених умовах застосовує макроекономічні інструменти для стабілізації ситуації, оскільки повна відсутність контролю ризикова та небезпечна. Проявляється такий режим, зазвичай, у:

- встановленні валютного коридору;
- керованому плаванні.

Валютний коридор — встановлення національним центральним банком верхньої і нижньої меж, в яких може коливатися курс валюти під впливом ринкових факторів. А **валютний тунель** — встановлення меж коливань навколо певного визначеного значення. Зазвичай, починається від $\pm 2,5\%$.

Кероване плавання — це режим управління валютним курсом, який полягає у цілеспрямованій зміні вартості національної валюти, як правило, у бік девальвації. Такий режим використовують здебільшого в періоди криз на валютних ринках разом із заходами макроекономічної стабілізації, спрямованими на вирівнювання платіжного балансу.

3. **Режим відсутності національної незалежної валюти** — режим, при якому валюта іншої країни функціонує як єдиний законний засіб платежу, або в обігу єдина валюта для групи країн:

- формальна валютизація: доларизація, євроїзація (Чорногорія, Панама, Еквадор);
- зона євро.

Варто зазначити, що і плаваючий, і фіксований валютний курс мають свої переваги та недоліки. Наприклад, при фіксованому курсі не відображається реальна ціна валюти, проте фіксований курс може

використовуватися як антиінфляційний захід, у той час, коли плаваючий, навпаки, створює інфляційний тиск. Фіксований курс також підтримує та стабілізує інвестиційний ринок, коли плаваючий робить його стихійним. проте фіксований курс потребує значних резервів та уваги, чого не можна сказати про плаваючий [4, с. 57].

3.3. Чинники, що впливають та визначають валютний курс на сучасному етапі

Для того, щоб зрозуміти чинники, які впливають на валютний курс, треба звернутися до визначення валютного курсу.

Також, важливо розуміти, що надалі розглядатимуться чинники, які впливають на валютний курс саме на сучасному етапі розвитку світової економіки. Тому що на різних етапах розвитку світової валютної системи чинники формування валютного курсу були різні. Наприклад, до першої (Паризької) валютної системи, за часів золотого монометалізму, валютного курсу, як такого, не було — скрізь використовувалися золоті монети. Так, за часів Генуезької системи, співвідношення валют різних країн здійснювалося за вмістом золота.

У період XIX–XX ст., коли міжнародні відносини не були такі розвинуті як сьогодні, валютний курс визначався тільки за співвідношенням експорту та імпорту товарів та послуг.

Отже, повертаючись до визначення: «Валютний курс — коефіцієнт перерахунку однієї валюти в іншу, що визначається співвідношенням попиту та пропозиції на валютному ринку» [7, с.23], як було зазначено в третьому розділі. В твердженні є 3 важливих поняття: попит на валюту, пропозиція валюти та валютний ринок.

Попит на валюту — це та кількість іноземної валюти, яка може бути куплена на ринку за певного обмінного курсу.

Пропозиція валюти — це той запас валюти, який може бути запропонований для продажу за певного обмінного курсу. [17, с. 369]

Міжнародний валютний ринок є найбільшим за розміром і найліквіднішим сегментом міжнародного фінансового ринку. Річний обсяг світової торгівлі фізичними товарами дорівнює обороту валютного ринку протягом кількох днів. **Валютний ринок** — частина національного фінансового ринку, на якому здійснюються операції з купівлі / продажу безготівкової та готівкової іноземної валюти, а також банківських металів. Учасниками національного валютного ринку є банки та небанківські установи, клієнти банків, а також Національний банк. Регулятор здійснює операції на валютному ринку з метою згладжування надмірних коливань та накопичення міжнародних резервів. Національний банк розраховує офіційний курс національної валюти до іноземних валют та курс банківських металів [18].

«Валютний ринок охоплює ту специфічну сферу фінансової діяльності, де об'єктом купівлі-продажу й інструментом здійснення цих операцій є будь-яка фінансова вимога, визначена в іноземній валюті. Ціною на валютному ринку є або валютний курс, або відсотковий дохід» [17, с. 370].

На стан та динаміку валютного курсу впливають безліч чинників. Серед усіх чинників, що впливають на валютний курс, можна виділити так звані *чинники попиту* та *чинники пропозиції* — даний фактор збільшує попит чи пропозицію валюти. Більшість економічних чинників можна віднести до однієї чи іншої групи.

Найбільш важливими з цих груп є експорт товарів та послуг, який означає надходження іноземної валюти, тобто це фактор пропозиції валюти. У той час як імпорт товарів та послуг — це її витрачання на іноземні товари та послуги, що неможливо без вилучення цієї валюти з національного ринку, це фактор попиту на неї. Надходження іноземних

трансфертів — фактор пропозиції валюти на національному ринку, а передача трансфертів суб'єктам іноземних країн — фактор попиту на валюту. Надходження іноземного капіталу в національну економіку — чинник пропозиції іноземної валюти на національному валютному ринку, а пропозиція національного капіталу за кордоном — це чинник попиту на іноземну валюту для національного валютного ринку.

Проте, є чинники, які не мають точного передбачуваного впливу на валюту. Наприклад, рівень інфляції, рівень безробіття, величина податків тощо. Це фактори, які опосередковано впливають на валютний курс, а також, окрім цього, можуть впливати на валютний курс як позитивно, так і негативно, залежно від конкретної політики.

Важливою у цьому контексті є класифікація чинників, що впливають на валютний курс, виходячи з поділу їх на економічні, політичні та соціальні.

Економічні чинники найбільш досліджувані, адже щодо них може бути зібрана адекватна та об'єктивна статистика, на основі якої можна проводити подальший аналіз.

Економічні фактори:

- експорт товарів;
- експорт послуг;
- імпорт товарів;
- імпорт послуг;
- рух капіталу;
- рух трансфертів
- а також інші показники, які відображаються в платіжному балансі країни;
- рівень міжнародних валютних резервів;
- відсоткові ставки, тобто процес порівняння ставок процента в різних валютах. Зазвичай, валюти з вищим значенням відсоткової ставки

зростають відносно інших валют у результаті підвищеного попиту з боку інвесторів, для отримання вищих доходів;

- паритет купівельної спроможності — це показник відносної купівельної спроможності різних валют. Він визначається шляхом порівняння цін через обмінний курс на певний товар у різних країнах у перерахунку на «базову валюту», як правило, на долар США. Прикладом такого показника є так званий «індекс бігмак» — індекс, який визначає, скільки коштує бургер «big mac» у MacDonald's, виражений у доларах США. На січень 2022 року з 54 країн світу на першому місці знаходиться Швейцарія з ціною 6,98\$, на останньому — Росія, На 49 місці знаходиться Україна з ціною 2,43\$. Якщо б у кожній державі на еквівалентну кількість валюти можна було б купити однакову кількість товару, то міжнародна торгівля не давала би прибутку і не існувала [13];
- попит на капітал;
- пропозиція капіталу;
- рівень інфляції;
- пропозиція грошей;
- рівень безробіття;
- податкові відсотки;
- показники економічного розвитку;
- обсяг грошової маси в обігу;
- обсяги дефіциту державного бюджету [10, с.109-110].

Економічних факторів існує дуже багато, до того ж важко спрогнозувати як вони між собою будуть взаємодіяти, однак, одні із основних параметрів, від яких залежить валютний курс — це показники *експорту й імпорту товарів та послуг, руху капіталу (інвестицій), трансфертів та рівень міжнародних резервів*. Усі показники, окрім останнього, відображені в платіжному балансі. **Платіжний баланс** —

співвідношення всіх фактичних платежів, здійснених країною з іншим світом [11, с.178].

Політичні та соціальні чинники зазвичай взаємопов'язані:

- характер економічної політики, яку веде держава;
- рівень нестабільності;
- рівень відкритості / закритості економіки, тощо.
- «настрій ринку» або соціальний чинник — рівень довіри резидентів та нерезидентів до майбутнього і його втішне (або ні) прогнозування. «Настрій ринку» може бути позитивний або негативний. Якщо прогнозується нестабільність у країні, її національна валюта девальвуватиме, навіть якщо видимих економічних причин немає [8, с.112].

Розділ 4. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ В УКРАЇНІ

4.1. Особливості динаміки валютного курсу гривні в Україні

Україна — країна, що розвивається. Вона характеризується нестабільністю як політичною, так і економічною, часто це є взаємопов'язаним.

Відповідальність за встановлення офіційного курсу валют до гривні, розпорядження міжнародними резервами України, ведення монетарної політики та за ряд інших функцій виконує Національний Банк України. Також одна з важливих функцій НБУ — ведення та збереження об'єктивної статистики щодо валютного курсу гривні по відношенню до інших валют.

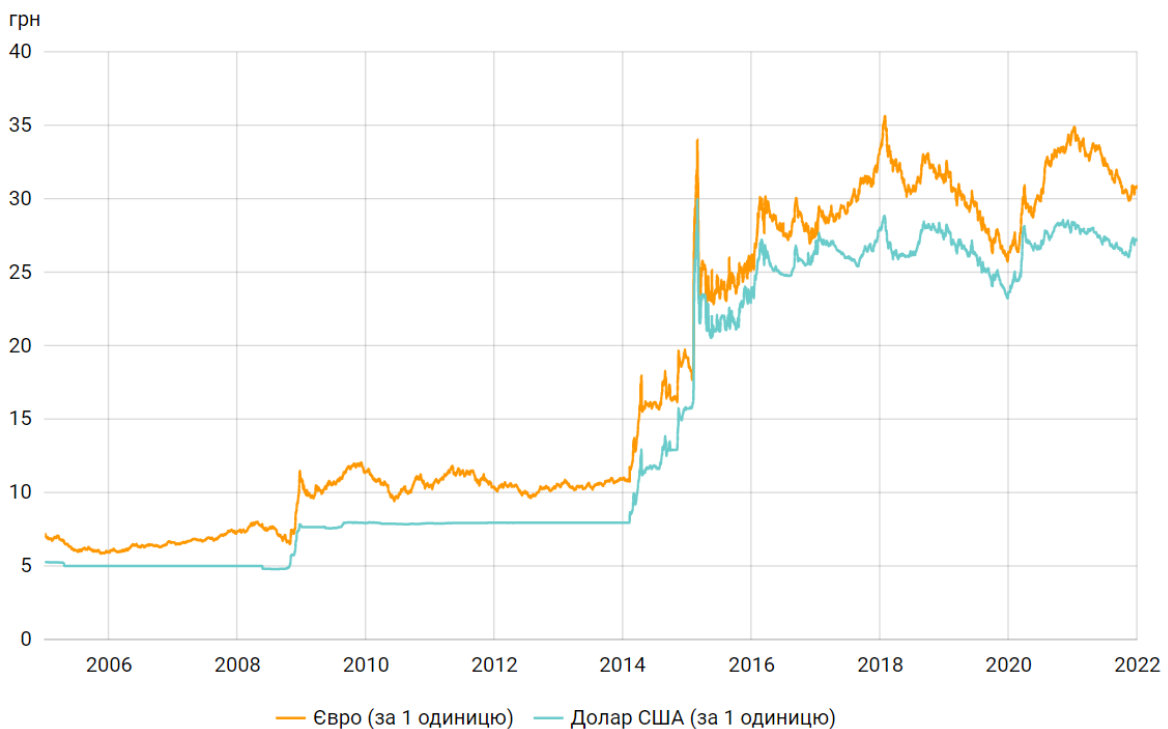

Рис. 1. Офіційний курс гривні щодо основних іноземних валют — EUR та USD.

Джерело інформації [19].

Наведені дані свідчать, що в період з 2005 по 2021 рік українська гривня по відношенню до долара впала з 5,12 до 27,7 грн за долар, тобто

вона девальвувала на 441%; Така девальвація є показником нестабільної економіки у довгостроковому часовому періоді;

При цьому наведені дані свідчать, що найбільші темпи девальвації чітко пов'язані з політичними подіями та економічними кризами: криза 2008-2009 року — 5,27 грн за долар змінився на 7,29 грн, тобто гривня девальвувала на 32,3%, події 2014 року призвели до девальвації гривні відносно американського долара на 45,5%, та, забігаючи наперед, можна визначити і події початку 2022 року, хоча поки немає річних статистичних даних, які б свідчили про подальшу девальвацію гривні. Гривня трохи зміцнилась у період 2018-19 років, що пов'язано з активним продажем Облігації внутрішньої державної позики. «ОВДП — державні цінні папери, що розміщуються на внутрішньому фондовому ринку. ОВДП підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій». [28, 29]

Для підтвердження попередньої тези можна навести наступний приклад: експорт товарів за 2008 рік складав 63 188 млн. доларів, а в 2009 році — 37 134 млн. дол., тобто експорт впав на 41%. У 2013 році експорт становив 59 106 млн. дол., а в 2015 — 35 420 млн. дол., тобто впав на 40%. Дане явище, окрім політичних та соціальних причин, також пояснюється анексією територій, через що припинився доступ та економічне використання ресурсів частини Донецької та Луганської областей та АР Криму — вугільні та інші ресурси, туристичні та інші ресурси відповідно.

Девальвація національної валюти негативно позначається і на рівні добробуту населення країни. Зниження купівельної спроможності національної грошової одиниці, що є наслідком девальваційних процесів, призводить до зменшення реальних доходів, насамперед, тих господарюючих суб'єктів, що отримують надходження саме в національній валюті. Також девальвація часто тягне за собою інфляцію, в першу чергу

через зростання цін на імпортовані товари, які входять до споживчого кошика, а, подруге, через "підтягування" цін на вітчизняні товари до цін на товари закордонного походження. Звичайно, що це негативно позначається на всіх споживачах внутрішнього товарного ринку, в тому числі експортоорієнтованих підприємницьких структурах, які нібито мали б отримати вигоду від девальвації. [30]

Надалі мною зроблено наступне емпіричне дослідження. На основі статистичних даних, взятих з сайту Національного Банку України та Міністерства фінансів України, було проведено роботу щодо визначення основних факторів, які впливають на валютний курс.

Загальновідомо, що міжнародні операції відображаються у платіжному балансі країни. Також, як уже було зазначено, валютний курс залежить від рівня міжнародних резервів.

Отже, мета наступного аналізу — визначити, які чинники найбільше впливають на валютний курс та як саме.

Отже, зробивши аналіз на основі динамічних даних, взятих з офіційних джерел, можна зробити такі висновки щодо формування валютного курсу в Україні:

4.2. Визначення та аналіз факторів, що впливали на валютний курс гривні в Україні (2005-2021 рр.)

За основу для розрахунків факторів, що впливають на валютний курс в Україні, взята динаміка курсу долара США до гривні, а також дані статей платіжного балансу України та валові міжнародні валютні резерви України.

Вибір представлення валютного курсу як динаміка курсу долара США до гривні пояснюється тим, що долар США — світова резервна валюта, валюта міжнародних розрахунків, а також відносно стабільна

грошова одиниця. Тому саме таке представлення валютного курсу дозволяє адекватно відобразити становище української гривні протягом вибраного періоду.

Усі дані взяті з офіційних джерел: архіву Національного Банку України [14] та архіву Міністерства фінансів України [15; 16] за період з 2005 по 2021 рік:

Таблиця 3.

Статистичні дані платіжного балансу України (млн. \$)

Статті балансу	А. Рахунок поточних операцій, млн \$	Баланс товарів та послуг (сальдо), млн \$	Баланс товарів, млн \$	Експорт товарів, млн \$	Імпорт товарів, млн \$	Баланс послуг, млн \$	Експорт послуг, млн \$	Імпорт послуг, млн \$	Експорт товарів та послуг, млн \$	Імпорт товарів та послуг, млн \$	В. Рахунок операцій з капіталом, млн \$	С. Фінансовий рахунок, млн \$	Прямі інвестиції (сальдо), млн \$	D. Зведений баланс (-А+В-С), млн \$	Валові міжнародні резерви, млн \$	Курс USD до UAH
2005	2534	674	-2193	32184	34377	2867	10442	7575	42626	41952	-43	-8230	-7533	10721	13181,80	5,12
2006	-1619	-3070	-6046	36174	42220	2976	12181	9205	48355	51425	22	-4005	-5737	2408	18578,56	5,05
2007	-5251	-8131	-11585	46168	57753	3454	15244	11790	61412	69543	25	-14647	-9218	9421	26355,78	5,05
2008	-12781	-14368	-17452	63188	80640	3084	19292	16208	82480	96848	28	-9690	-9903	-3063	34282,55	5,27
2009	-1736	-1957	-5343	37134	42477	3386	14946	11560	52080	54037	599	12589	-4654	-13726	27790,27	7,79
2010	-3016	-3982	-9597	47299	56896	5615	18327	12712	65626	69608	188	-7859	-5759	5031	29142,19	7,94
2011	-10233	-10145	-18031	62383	80414	7886	21269	13383	83652	93797	101	-7677	-7015	-2455	36184,16	7,97
2012	-14335	-14346	-21846	64427	86273	7500	22089	14589	86516	100862	40	-10120	-7195	-4175	29883,63	7,99
2013	-16518	-15634	-22128	59106	81234	6494	22613	16119	81719	97353	-60	-18601	-4079	2023	23093,83	7,99
2014	-4596	-4606	-7128	50552	57680	2522	14884	12362	65436	70042	400	9111	-299	-13307	15742,84	11,89
2015	5035	-2362	-3455	35420	38875	1093	12442	11349	47862	50224	456	4642	236	849	10103,05	21,84
2016	-1866	-6453	-6942	33560	40502	489	12448	11959	46008	52461	92	-3120	-3955	1346	14022,63	25,55
2017	-3473	-8744	-9663	39701	49364	919	14243	13324	53944	62688	-4	-6043	-3446	2566	17205,64	26,60
2018	-6432	-11378	-12714	43341	56055	1336	15836	14500	59177	70555	37	-9272	-4859	2877	17885,46	27,20
2019	-4124	-12511	-14261	46091	60352	1750	17465	15715	63556	76067	38	-10006	-5175	5980	20973,95	25,85
2020	5267	-2378	-6778	45143	51921	4400	15564	11164	60707	63085	-3	3274	58	1990	26650,00	26,96
2021	-2639	-2273	-6562	63130	69692	4289	18631	14342	81761	84034	15	-3111	-6747	487	28937,82	27,70

Джерело інформації [14; 15; 16;19]

На основі цих даних для можливості їх порівняння та подальшого аналізу я обчислила їх відносну динаміку.

Таблиця 4.

Відносна динаміка окремих показників платіжного балансу України (у %)

Рік	Динаміка рахунку поточних операцій (А), %	Динаміка балансу товарів та послуг (сальдо), %	Динаміка балансу товарів, %	Динаміка експорту товарів, %	Динаміка імпорту товарів, %	Динаміка балансу послуг, %	Динаміка експорту послуг, %	Динаміка імпорту послуг, %	Динаміка експорту товарів та послуг, %	Динаміка імпорту товарів та послуг, %	Динаміка рахунку операцій з капіталом (В), %	Динаміка фінансового рахунку (С), %	Динаміка прямих інвестицій (сальдо), %	Динаміка зведеного балансу (D = А+В-С), %	Динаміка валових міжнародних резервів, %	Динаміка валютного курсу, %
2005																
2006	-156,52	-455,49	275,70	112,40	122,81	103,80	116,65	121,52	113,44	122,58	-51,16	48,66	76,16	22,46	140,94	101,39
2007	30,83	264,85	191,61	127,63	136,79	116,06	125,15	128,08	127,00	135,23	113,64	365,72	160,68	391,24	141,86	100,00
2008	41,08	176,71	150,64	136,87	139,63	89,29	126,55	137,47	134,31	139,26	112,00	66,16	107,43	-32,51	130,08	95,83
2009	736,23	13,62	30,62	58,77	52,67	109,79	77,47	71,32	63,14	55,80	2139,29	-129,92	47,00	448,12	81,06	67,65
2010	57,56	203,47	179,62	127,37	133,95	165,83	122,62	109,97	126,01	128,82	31,39	-62,43	123,74	-36,65	104,86	98,11
2011	29,47	254,77	187,88	131,89	141,34	140,45	116,05	105,28	127,47	134,75	53,72	97,68	121,81	-48,80	124,16	99,62
2012	71,38	141,41	121,16	103,28	107,29	95,11	103,86	109,01	103,42	107,53	39,60	131,82	102,57	170,06	82,59	99,75
2013	86,78	108,98	101,29	91,74	94,16	86,59	102,37	110,49	94,46	96,52	-150,00	183,80	56,69	-48,46	77,28	100,00
2014	359,40	29,46	32,21	85,53	71,00	38,84	65,82	76,69	80,07	71,95	-666,67	-48,98	7,33	-657,79	68,17	67,20
2015	-91,28	51,28	48,47	70,07	67,40	43,34	83,59	91,81	73,14	71,71	114,00	50,95	-78,93	-6,38	64,18	54,44
2016	-269,83	273,20	200,93	94,75	104,19	44,74	100,05	105,37	96,13	104,45	20,18	-67,21	-1675,85	158,54	138,80	85,48
2017	53,73	135,50	139,20	118,30	121,88	187,93	114,42	111,41	117,25	119,49	-4,35	193,69	87,13	190,64	122,70	96,05
2018	54,00	130,12	131,57	109,17	113,55	145,38	111,18	108,83	109,70	112,55	-925,00	153,43	141,00	112,12	103,95	97,79
2019	155,97	109,96	112,17	106,35	107,67	130,99	110,29	108,38	107,40	107,81	102,70	107,92	106,50	207,86	117,27	105,22
2020	-78,30	19,01	47,53	97,94	86,03	251,43	89,12	71,04	95,52	82,93	-7,89	-32,72	-1,12	33,28	127,06	95,88
2021	-199,58	95,58	96,81	139,84	134,23	97,48	119,71	128,47	134,68	133,21	-500,00	-95,02	-11632,76	24,47	108,58	97,33

Джерело інформації: власні розрахунки автора.

Обґрунтування:

Формула розрахунку динаміки на основі абсолютних даних:

якщо існує показник x за рік n , показник x за рік $n-1$,

$$\text{то динаміка} = \frac{x}{x_{n-1}} \times 100\%;$$

але, динаміка валютного курсу визначається як $\frac{x_{n-1}}{x} \times 100\%$.

Усі динамічні показники надані у відсотках, де $n = 100\%$ — показник незмінний, порівняно з попереднім роком, $n < 100\%$ — показник знизився, $n > 100\%$ — показник підвищився.

Для визначення динаміки валютного курсу Долара США до української гривні використовується обернена формула, адже таким чином відображається курс саме USD-UAH, у термінах: $n < 100\%$ — гривня слабшає (девальвує), $n > 100\%$ — гривня укріплюється (ревальвує), порівняно з минулим роком.

Отже, у якості залежного фактору я взяла динаміку валютного курсу. Для визначення факторів, які корелюють із залежною змінною я зробила кореляційну матрицю з шістнадцятьма незалежними факторами:

Кореляційна матриця

Variable	Correlations (Динаміка 2.0)	
	Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=16 (Casewise deletion of missing data)	
	Динаміка валютного курсу, %	
Динаміка рахунку поточних операцій (А), %	-0,365873	
Динаміка балансу товарів та послуг (сальдо), %	0,085682	
Динаміка балансу товарів, %	0,593014	
Динаміка експорту товарів, %	0,739344	
Динаміка імпорту товарів, %	0,768705	
Динаміка балансу послуг, %	0,501017	
Динаміка експорту послуг, %	0,788479	
Динаміка імпорту послуг, %	0,612389	
Динаміка експорту товарів та послуг, %	0,767135	
Динаміка імпорту товарів та послуг, %	0,759755	
Динаміка рахунку операцій з капіталом (В), %	-0,320201	
Динаміка фінансового рахунку (С), %	0,428518	
Динаміка прямих інвестицій (сальдо), %	-0,075569	
Динаміка зведеного балансу (D = A+B-C), %	0,243168	
Динаміка валових міжнародних резервів, %	0,621672	

Джерело інформації: власні розрахунки автора.

Як відомо, кореляція — показник залежності між двома змінними: як сильно впливає одна змінна на іншу. Парна кореляція може бути слабкою ($<0,25$), середньою ($0,25-0,5$), сильною ($0,5-0,75$) та значуща високою ($0,75-1$), де 1 — це тотальна залежність. Також, кореляція може бути пряма (з додатним знаком), та обернена (з від'ємним знаком).

Отже, з даної кореляційної матриці можна зробити висновок, що з динамікою валютного курсу прямо пропорційно корелює динаміка таких параметрів як: баланс товарів, експорт товарів, імпорт товарів, баланс послуг, експорт послуг, імпорт послуг, експорт товарів та послуг, імпорт товарів та послуг та валові міжнародні резерви. Всі вищезазначені параметри мають значущу або сильну залежність, що має економічне пояснення.

Для більш детального вивчення я також зробила регресійний аналіз на основі тих незалежних факторів, які мають значущу кореляцію. Таким чином, було очищено модель від тих факторів, рівень кореляції яких з валютним курсом є відносно незначущим. Серед них такі показники як:

рахунок поточних операцій, рахунки операцій з капіталом, фінансовий рахунок, прямі інвестиції та зведений баланс.

Також варто зазначити, що в кореляційній матриці є три значущих динамічних фактори, які в таблиці виділені червоним: експорт товарів, експорт послуг та експорт товарів та послуг. Впливовість цих факторів означає, що коефіцієнти кореляції по них є не просто сильними, а майже значущо високими. А це значить, що ними модель пояснюється найбільше. Ці фактори мають сильний (щільний) прямий зв'язок, а отже: чим більше значення експорту товарів, експорту послуг, експорту товарів та послуг, тим сильнішою стає національна валюта України, на навпаки.

Проте, як можна помітити, в абсолютних даних, перші два в сумі — це третій показник. Тому в модель для проведення регресійного аналізу не був включений показник сумарних статей.

Таблиця 6.

Регресійний аналіз

Основним завданням регресійного аналізу є визначення факторів та їх впливу факторів на результативний показник.

Regression Summary for Dependent Variable: Динаміка валютного курсу, %						
R= .93058656 R ² = .86599134 Adjusted R ² = .77665224						
F(6,9)=9,6933 p<.00167 Std.Error of estimate: 7,0194						
N=16	b*	Std. Err. of b*	b	Std. Err. of b	t(10)	p-value
Intercept			21,56003	28,11488	0,766855	0,460889
Динаміка експорту товарів, %	9,286003	0,819861	10,18143	0,52009	3,57286	0,005997
Динаміка імпорту товарів, %	-6,180115	1,202170	-8,09658	0,64461	-3,40682	0,007789
Динаміка експорту послуг, %	7,989189	0,701964	7,81752	0,58014	3,09089	0,012911
Динаміка імпорту послуг, %	-3,392105	0,419939	-2,29623	0,31726	-0,933718	0,372446
Динаміка валових міжнародних резервів, %	1,100865	0,262462	2,05678	0,14776	0,384303	0,408799

Для початку треба оцінити чи адекватна модель. Для цього використовується загальне значення p-value, яке оцінює не окремі значення, а всю модель, на адекватність. P-value — це ймовірність допущення помилки в моделі. Оскільки дане p-value < 0,00167 < 0,05 ми відхиляємо нульову гіпотезу про статистичну незначущість моделі та вважаємо її адекватною.

Також, коефіцієнт перетину (intercept) має $p\text{-value} = 0,4 > 0,05$, а це означає, що у модель включена більшість впливових, значимих факторів і дорівнює 21,56. Це означає, що модель містить і інші фактори, що не включені до неї, але впливають на залежний показник.

Значущими факторами даної моделі є динаміки експорту товарів, імпорту товарів та експорту послуг. Цей висновок робиться на основі $p\text{-value}$, яке дорівнює 0,006, 0,008 та 0,01 відповідно і всі значення менші за 0,05. Критерій Стьюдента, показник t , також виявляє значущість факторів (до того ж, $p\text{-value}$ входить у цей критерій, але частіше використовується $p\text{-value}$ саме по собі). Якщо $|t| > 2$, то фактор значимий. Підтвердження чому можна бачити по показнику динаміки експорту товарів ($t=3,57$), динаміці експорту послуг ($t=3,41$) та динаміки експорту послуг ($t=3,09$) — ці параметри значущі.

Коефіцієнт множинної кореляції по цій моделі дорівнює 0,9306, він є значно більшим, ніж окремі показники парної кореляції, кожен з яких окремо не перевищував 0,77, а це є свідченням прогностичної цінності моделі, яка включає цілий набір різних параметрів.

R-квадрат — коефіцієнт детермінації, показник, який говорить про ступінь опису даною моделлю залежної змінної. У даному випадку R-квадрат = 0,866 і знаходиться в межах від 0,66 і до 0,99, а отже зв'язок між змінними є значущим. Також, нормований або зважений R-квадрат, який є більш точним, бо враховує степені вільності, дорівнює 0,7766, він знаходиться у межах 0,66-0,99, а отже кореляція все ж таки є сильною. Економічно дана модель інтерпретується таким чином: *на 86,6% поведінки залежної змінної (валютного курсу) описується наведеними у ній незалежними змінними, на інші 13,4 % валютний курс визначається не описаними іншими факторами. Тобто, крім економічних даних, включених в модель, також існують політичні, соціологічні та інші фактори, які не включені до цієї моделі.*

Останнім етапом регресійного аналізу є *регресійне рівняння*. «Воно визначає внесок кожної незалежної змінної у варіацію досліджуваної залежної змінної величини. Рівняння регресії показує як в середньому змінюється результативна ознака (Y_x) під впливом зміни факторних ознак (x_i)». [27, с.253]

У загальному вигляді рівняння регресії можна представити так:

$$Y_x = f(b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_n x_n) + \beta,$$

де Y_x — залежна змінна величина;

x — незалежні змінні величини (фактори);

b — коефіцієнт регресії для кожного x ;

β — це const значення, загальний коефіцієнт перетину.

[27, с.253]

Отже, для даної моделі справедливим буде таке рівняння:

$$Y = 10,2x_1 + 7,8x_2 - 2,29x_3 - 8,09x_4 + 2,06x_5 + 21,6 \quad \text{де}$$

x_1 — динаміка експорту товарів,

x_2 — динаміка експорту послуг,

x_3 — динаміка імпорту послуг,

x_4 — динаміка імпорту товарів,

x_5 — динаміка валових міжнародних резервів.

Y — показник динаміки валютного курсу.

Інтерпретація рівняння:

Знак перед b означає, позитивно чи негативно впливає b на x . Позитивному значенню b відповідає пряма залежність y від x , негативному значенню — обернена залежність.

1. При зміні динаміки експорту товарів на 1% показник динаміки валютного курсу збільшується на 10,2%;
2. При зміні динаміки експорту послуг на 1% показник динаміки валютного курсу збільшується на 7,8%;
3. При зміні динаміки імпорту послуг на 1% показник динаміки валютного курсу зменшується на 2,29%;
4. При зміні динаміки імпорту товарів на 1% показник динаміки валютного курсу зменшується на 8,09%;
5. При зміні динаміки валових міжнародних резервів на 1% показник динаміки валютного курсу збільшується на 2,06%;
6. При значенні всіх $x = 0$, валютний курс має динаміку 21,6%, тобто зменшується на 78,4%. Це означає, що при припиненні ведення експортно-імпортних операцій, українська гривня девальвує.

Підсумовуючи, можна сказати, що дана модель є економічно адекватною та загалом пояснює динаміку валютного курсу присутніми у ній факторами.

- найбільше визначають валютний курс показники експорту товарів та послуг, імпорту товарів та послуг та динаміка валових міжнародних валютних резервів;
- при цьому з динамікою валютного курсу прямо пропорційно та сильно корелюють показники експорту та імпорту товарів та послуг;

- також, з динамікою валютного курсу існує пряма значуща кореляція динаміки валових міжнародних валютних резервів;
- валютний курс пояснюється на 86,6% цими факторами;
- наразі для України складові фінансового рахунку платіжного балансу не є значущими для формування валютного курсу;
- на валютний курс гривні впливають не тільки економічні чинники, а й (великою мірою) соціологічні та політичні.

Висновки

У даній кваліфікаційній роботі була зроблена робота щодо теоретичного визначення поняття грошей, їх сутностей та функції, валюти, її сутностей та видів, поняття валютної системи, її сутності, еволюції та видів. Також, було розглянуто світову валютну систему, її сутність, складові, види, еволюцію. Особлива увага приділена валютному курсу як економічному явищу: його сутності, видам та чинникам, що на нього впливають. На основі теоретичної вищезазначеної частини був зроблений аналіз факторів впливу на валютний курс в Україні за 2005-2021 роки.

Визначення терміну “гроші”, що означає «специфічний товар, що має властивість обмінюватися на будь-який інший товар, тобто є загальним еквівалентом» [1, с. 10], дає розуміння сутності явища та подальших функцій. Однією з важливих функцій грошей є функція “світові гроші” — можливість грошей виходити за межі національної економіки та функціонувати, як міра вартості та загальний еквівалент, міжнародно. Валюта — це національна грошова одиниця, яка функціонує як міжнародний засіб обігу та платежу. Валюта є основною складовою валютно-грошової системи.

Валютно-грошова система — це організаційно-правова форма реалізації валютних відносин у межах певного економічного простору. Ці межі співпадають з межами функціонування валютного ринку.

Валютно-грошова система покликана для здійснення міжнародних платежів, контролювання співвідношень між національними грошовими системами, забезпечення стійкої одиниці вартості. Також, дана система поділяється на національні, міжнародні та світову. Остання є вкрай важливою для функціонування та розвитку міжнародної економіки.

Валютна система еволюційно розвивається від моно— та біметалізму — золотого та/або срібного до такої, як ми її бачимо зараз.

Першою валютною системою була Паризька, за якої вводиться золотомонетний стандарт (золотий монометалізм), золото визнається єдиними світовими грошима, воно виконує всі функції грошей, за якої різниці між національною та світовою грошовими системами немає. Паризька система повільно руйнується через швидший розвиток економіки порівняно з накопиченням золота, а також, одночасне використання золота як предмету розкоші сприяв виведенню грошей з обороту та їх нестачу.

Наступна, Генуезька система передбачала золотозливковий та, до 1944 року — золотодевізний стандарти, за якої випуск золотих монет припинився, воно перетворилось на предмет розкошу, а також, в обігу з'являються білонні монети. Співвідношення обміну валют різних країн і далі здійснюється за вмістом золота. Також, на другому етапі створюються 3 блоки: доларовий, стерлінговий та золотий.

Під час завершення Другої світової війни, створюється інша валютна система — Бреттон-Вудська. Згідно з нею, долар США стає резервною валютою, розмінною на золото у співвідношенні $35\$ = 1$ тройській унції золота. У міжнародних розрахунках діє долар і золото, золото й надалі використовують як міжнародний платіжний і резервний засіб. Всі валюти міцно пов'язуються з доларом США, а через нього — до золота. Також, за неї створюються МБРР, МВФ та Світовий банк.

Остання і сучасна, Ямайська система 1979-го ро впроваджує демонетизацію золота, проте, збереження золотовалютних резервів, заміну золотого монометалізму валютним стандартом, створення кошику світових валют — СПЗ (SDR), право вибору для країн щодо визначення валютного режиму. Також, підтипом останньої є так звана Європейська система, в рамках якої з'являється Європейська зона — об'єднання країн, в яких функціонує “колективна” валюта Євро.

Розділ третій має на меті розкрити поняття валютного курсу у сучасних умовах та пов'язані з ним явища. Основне поняття, використовуване в роботі — поняття валютного курсу, яке має 2 значення: вартість національної грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни, тоюто ціна грошової одиниці, а також, точка рівноваги між попитом та пропозицією валюти на валютному ринку. Одним з основних факторів, що впливають на валютний курс — це валютний паритет, який визначається як співвідношення між двома валютами, яке встановлюється у законодавчому порядку на підставі офіційного вмісту: спершу — золота в одиниці валюти, або нині — СПЗ чи однієї зі світових твердих валют. Він є підставою для визначення валютного курсу різних національних валют.

З поняттям валютного курсу найтісніше пов'язані поняття *котирування* та явище *конвертованості* валюти.

Котирування — визначення курсу валют: продавець вказує свій курс, за яким продається валюта, покупець — свій, за яким купується валюта, тоді як конвертованість — це здатність резидентів та нерезидентів вільно обмінювати національну валюту на іноземну. За цим критерієм валюти поділяються на вільно-, частково-, та неконвертовані.

Визначальним поняттям щодо валютного курсу є поняття курсоутворення. Режимів курсоутворення виділяють два: *адміністративний* — наявність диференційованих курсових співвідношень валют за різними видами операцій, товарними групами та регіонами. Такий режим використовується як стабілізаційний захід в умовах кризи для зниження рівня інфляції та для накопичення золотовалютних резервів та *ринковий* — за яким курс валют встановлюється під дією попиту та пропозиції на ринку грошей. Прикладом першого є множинний — режим, за якого існує офіційний

валютний курс та паралельні (міжбанківський, реальний, який є в обмінниках, міжнародний, «чорний»).

Ринковий поділяється на три основні групи: фіксований валютний курс, плаваючий та режим відсутності національної незалежної валюти. Перший — при якому уповноважені державні органи встановлюють фіксований рівень співвідношення між національною та іноземною валютами. Плаваючий — режим, при якому формування курсу валют відбувається під впливом ринкових важелів впливу. Останній — режим, при якому валюта іншої країни функціонує як єдиний законний засіб платежу, або в обігу єдина валюта для групи країн — доларизація, євроїзація.

В роботі велику увагу приділено вивченню чинників впливу та визначення валютного курсу. Їх існує дуже багато і їх взаємозв'язок вивчений недосконало на сьогодні. В ринковому режимі курсоутворення курс визначається співвідношенням попиту та пропозиції. Економічні чинники так чи інакше впливають на збільшення/зменшення попиту чи пропозиції. Фактори впливу необхідно вивчати дуже детально, адже конкретне значення чинника, його сутність чи знак можуть сильно вплинути на економічну інтерпретацію. Хоча чинників є величезна кількість, основними чинниками, що впливають на курсоутворення є статті, що відображені в платіжному балансі — експорт та імпорт товарів, послуг, капіталу, праці, технологій, трансфертів і т.д., також показник міжнародних резервів, рівень інфляції, безробіття, відсоткової ставки та наявність валютних паритетів. Також, до факторів курсоутворення входять соціальні та політичні чинники, які складніше аналізувати математично. Зазвичай, такими дослідженнями займається політологи та соціологи. До соціальних чинників входить “настрій ринку”, тобто рівень довіри до держави та можливість прогнозування.

Останній розділ присвячений особливостям формування валютного курсу в Україні. На початку розділу Україні надана характеристика нестабільності як політичної, так і економічної, що часто є взаємопов'язаним, для країн, що розвиваються. Проаналізована динаміка валютного курсу USD-UAH на період 2005-2021 року. Наведені дані свідчать, що в період з 2005 по 2021 рік українська гривня по відношенню до долара впала з 5,12 до 27,7 грн за долар, тобто вона девальвувала на 441%. При цьому дані свідчать, що найбільші темпи девальвації чітко пов'язані з політичними подіями та економічними кризами: криза 2008-2009 року — девальвація гривні на 32,3%, події 2014 року призвели до девальвації гривні відносно американського долара на 45,5%, та, забігаючи наперед, можна визначити і події початку 2022 року, хоча поки немає річних статистичних даних, які б свідчили про подальшу девальвацію гривні. Гривня трохи зміцнилась у період 2018-19 років, що пов'язано з активним продажем Облігацій внутрішньої державної позики. Зазначено, що девальвація беззаперечно прямо пов'язана з рівнем інфляції та рівнем добробуту населення.

Далі проводиться визначення та аналіз факторів, що впливали на валютний курс гривні в Україні (2005-2021 рр.). За основу для розрахунків факторів, що впливають на валютний курс в Україні, взята динаміка курсу долара США до гривні, а також дані статей платіжного балансу України та валові міжнародні валютні резерви України. Вибір представлення валютного курсу як динаміка курсу долара США до гривні пояснюється тим, що долар США — світова резервна валюта, валюта міжнародних розрахунків, а також відносно стабільна грошова одиниця. Далі абсолютні дані стандартизуються в динамічні з метою адекватності їх порівняння. Для аналізу першопочатково було взято 16 параметрів, проте після проведення кореляційного аналізу можна зробити висновок, що з динамікою валютного курсу прямо пропорційно корелює динаміка тільки

наступних параметрів: баланс товарів, експорт товарів, імпорту товарів, баланс послуг, експорт послуг, імпорту послуг, експорт товарів та послуг, імпорту товарів та послуг та валові міжнародні резерви. Всі вищезазначені параметри мають значущу або сильну залежність, що має економічне пояснення.

Для більш детального вивчення був зроблений регресійний аналіз на основі тих незалежних факторів, які мають значущу кореляцію. Таким чином, було очищено модель від тих факторів, рівень кореляції яких є відносно незначущим.

За t - та p -статистикою коефіцієнт перетину та фактори експорту та імпорту товарів та послуг, а також, валових міжнародних резервів, є значущі. Коефіцієнт детермінації дорівнює 0,8659, а отже зв'язок між змінними є значущим. Також, нормований або зважений R -квадрат дорівнює 0,7766, отже підтверджується сильна кореляція. Економічно дана модель інтерпретується таким чином: *на 86,6% поведінки залежної змінної (валютного курсу) описується наведеними у ній незалежними змінними*, на інші 13,4 % валютний курс визначається не описаними іншими факторами. Тобто крім економічних даних, включених в модель, також існують інші економічні, а також, політичні, соціологічні та інші фактори, які не включені до цієї моделі.

Останнім етапом регресійного аналізу було *регресійне рівняння*. Воно визначає внесок кожної незалежної змінної у варіацію досліджуваної залежної змінної величини. Рівняння регресії показує як в середньому змінюється результативна ознака (Y_x) під впливом зміни факторних ознак (x_i). Отже, для даної моделі справедливим буде таке рівняння:

$$Y = 10,2x_1 + 7,8x_2 - 2,29x_3 - 8,09x_4 + 2,06x_5 + 21,6 \quad \text{де}$$

x_1 — динаміка експорту товарів, x_2 — динаміка експорту послуг, x_3 — динаміка імпорту послуг, x_4 — динаміка імпорту товарів, x_5 — динаміка валових міжнародних резервів. Y — показник динаміки валютного курсу.

Інтерпретація рівняння:

При зміні x_1 на 1% показник Y збільшується на 10,2%;

При зміні x_2 на 1% показник Y збільшується на 7,8%;

При зміні x_3 на 1% показник Y зменшується на 2,29%;

При зміні x_4 на 1% показник Y зменшується на 8,09%;

При зміні x_5 на 1% показник Y збільшується на 2,06%;

При значенні всіх $x = 0$, валютний курс має динаміку 21,6%, тобто зменшується на 78,4%. Це означає, що при припиненні ведення експортно-імпортних операцій, українська гривня девальвує.

Підсумовуючи, можна сказати, що дана модель є економічно адекватною та загалом пояснює динаміку валютного курсу присутніми у ній факторами.

- найбільше визначають валютний курс показники експорту товарів та послуг, імпорту товарів та послуг та динаміка валових міжнародних валютних резервів, вони ж прямо пропорційно та сильно корелюють з динамікою валютного курсу;
- валютний курс пояснюється на 86,6% цими факторами;
- наразі для України складові фінансового рахунку платіжного балансу не є значущими для формування валютного курсу;
- на валютний курс гривні впливають не тільки економічні чинники, а й (великою мірою) соціологічні та політичні.

Отже, у ході даної роботи я описала такі явища як валюта, валютні відносини, валютна система та їх еволюції, вивчила місце валютного курсу в міжнародній економіці та торгівлі, дослідила та за допомогою економіко-математичного інструментарію проаналізувала особливості формування валютного курсу в Україні (на прикладі курсу USD-UAH), виявила основні фактори, від яких він залежить. В роботі я використовувала методи аналізу, синтезу, економіко-математичного аналізу, спостереження, порівняння, рахунок, вимірювання, узагальнення, формалізація, аналогія, моделювання, ранжування. Інструментами дослідження стали також методи узагальнень, статистичного, історичного та логічного аналізу, використання методів економетричного аналізу — кореляційного та регресійного.

ДЖЕРЕЛА

1. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2001. — 602 с.
<https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=dnRjLnZuLnVhfGd1ZGltYXxneDoyNGVkJZjcxZTNkODNlOThk>
2. Деньги, кредит, банки: Справ. пособие/ Под ред. Г. И. Кравцовой. — Мн.: Меркаване, 1994. — 270 с.
3. Гроші та кредит: теорія і практика: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 344 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kovalenko_Dmytro/Hroshi_ta_kredyt_teoria_i_praktyka.pdf
4. Гроші. Кредит. Кредитний ринок: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/Глущенко С. В. — К: НАУКМА, 2015
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9082/Glushchenko_Groshi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Фінанси. Навчальний посібник/ Іжевський П. Г., Кошонько О. В. Львів: «Магнолія 2006», 2013.— 373 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Izhevskiy_Pavlo/Finansy.pdf?PHPSESSID=t2vi2oj2sgcqcndccdt8ovpij6
6. Александрова М. М Гроші. Фінанси. Кредит: Навч.-метод. посіб. / Александрова М. М., Маслова С. О. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К: ЦУЛ, 2002. — 336 с. <https://buklib.net/books/24807/>
7. Божидарнік Н.В. Валютні операції підручник/ Н. В. Божидарнік, Т. В. Божидарнік — К.: «Центр учбової літератури», 2013. -698 с
<https://textbook.com.ua/finansi/1473453786>

8. Міжнародні фінанси/ О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 557 с.
<https://buklib.net/books/22658/>
9. Євро — стаття
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE>
10. А. П. Румянцев, В. Я. Голюк, О. Г. Тонких Міжнародні фінансові відносини: Навч. пос. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 348 с.
<https://www.twirpx.com/file/689655/>
11. Банківська справа: навчальний посібник/Т.Б. Стечишин, О.Л. Малахова. — Тернопіль:ТНЕУ, 2018. -404 с.
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31569/1/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0.pdf>
12. Top Exchange Rates Pegged to the U.S. Dollar — article
<https://www.investopedia.com/articles/forex/061015/top-exchange-rates-pegged-us-dollar.asp>
13. Big-Mac-Index: Weltweiter Preisvergleich für einen Big Mac im Januar 2022 (in US-Dollar) — article
<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/199335/umfrage/big-mac-index-weltweiter-preis-fuer-einen-big-mac/#professional>
14. Динаміка міжнародних резервів України. Архів НБУ
<https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo/dynamics>
15. Архів валютних курсів. Міністерство фінансів України
<https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/archive/>
16. Платіжний баланс України. Архів Міністерства Фінансів України.
<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/balance/>

17. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: підручн. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. – К.: Алерта, 2017. – 406 с.
https://pidru4niki.com/1414011364487/finansi/mizhнародniy_finansoviy_rinok_yogo_harakteristika#60
18. Валютний ринок. [Електронний ресурс] // Національний банк України: [сайт]. – Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-market>
19. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. [Електронний ресурс] // Національний банк України: [сайт]. – Режим доступу:
<https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?startDate=01.01.2005&endDate=01.01.2022>
20. Гроші та кредит: Підручник / Щетинін А. І. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 432
21. Гроші та кредит: Підручник / Демківський А. В. — К.: ДАКОР. — 2007. — 528 с.
22. Кораблін С. О. Валютно-курсова політика України: стабілізаційні ефекти та можливі перспективи розвитку // Фінанси України. — 2007. — № 9. — С. 112–123.
23. Алексєєв І. В., Колісник М. К. Вівчар О. Й. та ін. Гроші та кредит: Навч. посібник. — Львів: Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2004. — 168 с.
24. Боринець С. Я. Міжнародні фінанси: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2006. — 494 с
25. Кораблін С. О. Валютно-курсова політика України: стабілізаційні ефекти та можливі перспективи розвитку // Фінанси України — 2007. — № 9. С. 112–123.
26. Ющенко В. А., Міщенко В. І. Валютне регулювання: Навч. посібник. — К.: Знання, КОО, 1999.

27. Круш П.В., Клименко О.В. Економіка (розрахунки фінансово-інвестиційних операцій в Excel): навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
28. Облігації внутрішньої державної позики
<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/bonds/>
29. Розміщення ОВДП на первинному ринку
<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/bonds/offering/2019/>
30. Є. Ткач, С. Ткач, Причини та наслідки валютно-курсової динаміки в Україні. Чернівці -2014.
<http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Prychyny-ta-naslidky-valyutno-kurovoyo.pdf>
31. Гроші та кредит: Підручник / За ред. проф. Івасіва Б. С. — К.: КНЕУ, 2007. — 528 с.
32. Костіна Н. І. Гроші та грошова політика. — К.: НІОС, 2001.
33. Финансы: Учеб. пособие / Под ред. Л. М. Ковалевой. — М.: Финансы и статистика, 1996.
34. Основні тенденції валютного ринку [Електронний ресурс] // Національний банк України: [сайт]. – Режим доступу:
http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58039
35. Мозговой О. Н. Фондовый рынок Украины. — К.: ФЕНИКС, 1997.
36. Бойцун Н. Є., Стукало Н. В. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.. — Д. : АРТ-ПРЕС, 2004. — 326с.
37. Бутук О. І. Валютно-фінансові відносини: Навч. посібник. – К. : Знання, 2006. – 349с
38. Васюренко О. В. Банківські операції: Навч. посібник. – 3. вид., стер. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 255с.
39. Гальчинський А. Теорія грошей: Навч. посібник – К.: Основи, 1998. – 415 с.

40. Міжнародні фінанси: Підруч. для ВНЗ. — 2-ге вид., перероб і доп. / Боринець О.І.
41. Новицький В. Є., Мартинюк О. В., Руденко Ю. М. Міжнародна економічна діяльність України: Навч.-метод. посібник / Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2003. — 260с
42. Резнікова Т. О. Міжнародні фінанси: Навч. посібник / Харківський національний економічний ун-т. — Х. : ХНЕУ, 2006. — 232с
43. Румянцев А.П., Башинська А.І., Корнілова І.М., Коваленко Ю.О. Міжнародна торгівля: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 376с
44. Міжнародні економічні відносини: підручник / За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. — 602 с.
45. Фінанси: Навч. посіб. За ред. В.І. Оспіщева. — К., 2006. — 415 с.
46. Фінансовий ринок: Підручник. / Шелудько В.М. — К., 2006. — 535 с.
47. Хэррис, Дж. Мэенвилл. Международные финансы / Перевод с англ. — М.: Информационно-издательский дом “Филинь”, 1996. — 296с.
48. Воєнний стан: громадянам та бізнесу [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України: [сайт]. — Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=52d2e23d-3ed5-4670-b2e4-cb6bcd3b049f&tag=Biznesu>
49. Міністерство економіки України: [сайт]. — Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
50. Міністерство фінансів України [сайт]. — Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>
51. Національний банк України [сайт]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
- 52.